SOSTEn raportti:

Miten Suomi on edistynyt köyhyyden vähentämisessä?

26.3.2026

SOSTE

Sisällysluettelo (1/3)

Johdanto: Köyhyyden ja syrjäytymisen vähentämisen tavoite 2030

Toimintasuunnitelmaan kirjatut toimenpiteet ja indikaattorit

Suunnitelman toimenpiteet köyhyyden vähentämiseksi

Köyhyys- tai syrjäytymisriski

Muut seurattavat indikaattorit

Mitä indikaattorit kertovat köyhyyden kehityksestä?

Köyhyyden ja syrjäytymisen vähentämisen tavoite siirtyy yhä kauemmas

Eniten kasvoi vajaatyöllisten ja pienituloisten määrä

Koetut toimeentulovaikeudet ovat lisääntyneet viime vuosina

Pienituloisten määrä on kasvussa

Vuosien 2022 ja 2023 nopea inflaatio lisäsi pienituloisuutta

Köyhyys pitkittyy ja syventyy

Perustoimeentulotuen kulut ovat kasvussa

Perusturva ei riitä kattamaan viitebudjettien mukaisia menoja

SOSTE

Sisällysluettelo (2/3)

Miten suunnitelman toimeenpano on edennyt?

Suuria leikkauksia sosiaaliturvaan

Sosiaalibarometri 2025: leikkaukset heikentäneet ihmisten toimeentuloa

Sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutusten arviointi 2025

Veropolitiikka suosii suurituloisia

Lapsiköyhyys kasvaa

Työttömyys on kasvanut ennätyslukuihin

Hyvinvointialueuudistus ei ole kaventanut eriarvoisuutta

Sairastamisen kulut ovat nousseet

Kuntoutuksen kehittäminen ei ole edennyt

Leikkauksia maahanmuuttaneiden palveluihin ja etuuksiin

Ylivelkaantuminen on lisääntynyt

Asunnottomuus on kääntynyt kasvuun

Ruoka-avun tarve on lisääntynyt

Sote-järjestöjen työn tarve lisääntyy, mutta resurssit heikkenevät

Sisällysluettelo (3/3)

SOSTEn johtopäätökset ja suositukset

SOSTEn laskelmat: Köyhyys jatkaa kasvuaan

Yhteenveto: köyhyyden vähentämisessä on epäonnistuttu

SOSTEn suositukset

Liite 1: Mikrosimulaatiolaskelmien kuvaus

Johdanto: Köyhyyden ja syrjäytymisen vähentämisen tavoite 2030

Suomi on asettanut kansalliseksi tavoitteekseen vähentää köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien henkilöiden määrää vuoteen 2030 mennessä **100 000:lla**, joista vähintään **kolmasosan** tulisi olla lapsia.

Tavoitteen lähtötasona toimii vuosi 2019. Tuolloin köyhyys- tai syrjäytymisriskissä oli **838 000** ihmistä. Tavoitteena on siis, että määrä laskisi **738 000:een.**

Tavoite pohjautuu EU-tason yleistavoitteeseen, jonka mukaan köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien määrää tulisi pienentää vähintään **15 miljoonalla** henkilöllä vuoteen 2030 mennessä verrattuna vuoden 2019 tilanteeseen. Näistä 15 miljoonasta vähintään **viiden miljoonan** olisi oltava lapsia.

Suomen vuonna 2022 ilmestyneessä toimintasuunnitelmassa määritellään toimia köyhyyden ja syrjäytymisen vähentämiseksi sekä indikaattorit, joilla tavoitteen edistymistä seurataan.

Toimintasuunnitelmassa luvataan laajempi puoliväliarviointi tavoitteiden etenemisestä vuodelle 2026.

Toimintasuunnitelmaan kirjatut toimenpiteet ja indikaattorit

Suunnitelman toimenpiteet köyhyyden vähentämiseksi

Toimintasuunnitelmassa köyhyyden tai syrjäytymisen vähentämiseksi (2022) on kuvattu laajasti toimia, joita Sanna Marinin hallitus oli jo tehnyt tai käynnistänyt.

Toimet sisältävät muun muassa korotuksia sosiaaliturvaetuuksiin, etuuksien indeksikorotusten tekemisen normaalisti, pieni- ja keskituloisten ansiotuloverotuksen kevennyksiä, oppivelvollisuusiän noston 18 vuoteen, sosiaalisen luototuksen valtakunnallistamisen, TE-palveluiden siirron kuntiin, Työkanava Oy:n perustamisen, kuntoutuksen kehittämisen, asunnottomuuden yhteistyöohjelman asunnottomuuden poistamiseksi, kotoutumisen edistämisen toimia sekä paljon muuta.

Toimintasuunnitelma sisältää myös **suosituksia tuleviksi toimenpiteiksi**. Siinä ehdotetaan muun muassa, että köyhyyden ja syrjäytymisen vähentämistavoitteen saavuttamisen etenemistä seurataan eri väestöryhmien osalta, kehitetään sosiaaliturvajärjestelmää, huomioidaan lasten ja perheiden näkökulma etuuksissa ja palveluissa, vähennetään eläkeläisköyhyyttä, jatketaan tavoitteellista työtä asunnottomuuden poistamiseksi, jatketaan ylivelkaantumisen estämiseksi tehtävää työtä sekä tuetaan työllistymistä ja työkyvyn ylläpitämistä.

Köyhyys- tai syrjäytymisriski

(AROPE=*At Risk of Poverty or Social Exclusion)*

Tavoitteen etenemistä seurataan köyhyys- tai syrjäytymisriski -indikaattorilla. Se kuvaa sitä osaa väestöstä, joka on joko **pienituloisen** kotitalouden jäsen, **kokee vakavaa aineellista ja sosiaalista puutetta** tai **asuu vajaatyöllisessä** kotitaloudessa. Henkilön katsotaan olevan köyhyys- tai syrjäytymisriskissä, mikäli hän on riskissä yhdelläkin kolmesta osaindikaattorista.

1. Pienituloisuus: Ne henkilöt, joiden kotitalouden käytettävissä olevat tulot kulutusyksikköä kohti ovat pienemmät kuin 60 prosenttia maan vastaavasta mediaanitulosta.

2. Vajaatyöllisyyttä kuvaava indikaattori lasketaan kotitalouksien työikäisen (18–64-vuotiaat) väestön työllisyysasteen perusteella. Mittari kuvaa sitä, kuinka suuri osa väestöstä elää kotitalouksissa, joissa työikäisten työllinen aika jää vähäisemmäksi kuin 20 prosenttia mahdollisesta työhön käytettävissä olevasta ajasta.

3. Vakava aineellinen ja sosiaalinen puute: Kotitalous kokee perustarpeisiin liittyviä puutteita vähintään seitsemällä ulottuvuudella 13:sta.

Ei ole varaa...

- maksaa vuokraa, asuntolainan lyhennystä tai laskuja ajallaan
- odottamattomiin menoihin
- yhden viikon lomaan vuodessa kodin ulkopuolella
- lihaa, kalaa tai vastaavaa kasvisvaihtoehtoa sisältävään ateriaan vähintään joka toinen päivä
- pitää asuntoa riittävän lämpimänä
- auton henkilökohtaiseen käyttöön
- kuluneiden huonekalujen korvaamiseen uusilla
- internet-yhteyteen
- kuluneiden vaatteiden korvaamiseen uusilla
- kaksiin kunnolla istuviin kenkiin
- käyttää pientä määrää rahaa joka viikko omiin henkilökohtaisiin menoihin
- säännölliseen vapaa-ajan toimintaan
- kokoontumiseen ystävien tai sukulaisten kanssa kerran kuukaudessa syömisen, kahvittelun tai vastaavan merkeissä

SOSTE

Muut seurattavat indikaattorit

- Asuntoväestön pienituloisuus (%)
- Pienituloisuusaste vaihtoehtoisilla suhteellisilla pienituloisuusrajoilla (40/50/60 %)
- Pienituloisuusaste kiinteällä pienituloisuusrajalla
- Pienituloisuusaste ennen saatuja tulonsiirtoja (%)
- Pitkittyneesti pienituloisten henkilöiden osuus asuntoväestössä (%)
- Köyhyyskuilu/köyhyysvaje
- Koettu toimeentulo
- Viitebudjetti/minimibudjetti
- Pienituloisuus asumismenojen jälkeen
- Toimeentulotuen saajien määrä
- Asunnottomuuden kehitys

Perusturvan riittävyyden arviointiraporttia hyödynnetään seurannassa.

Mitä indikaattorit kertovat köyhyyden kehityksestä?

Köyhyyden ja syrjäytymisen vähentämisen tavoite siirtyy yhä kauemmas

Tavoitteen lähtötasona toimii vuosi 2019. Tuolloin köyhyys- tai syrjäytymisriskissä oli **838 000** ihmistä, joista lapsia **152 000**. Tavoitteena on siis, että määrä laskisi **738 000:een**, lasten osalta **119 000:een**.

Tuoreimpien tilastojen mukaan köyhyys- tai syrjäytymisriskissä oli vuonna 2024 **958 000** ihmistä, joista lapsia oli **173 000**. Eli tavoitteesta on liikuttu väärään suuntaan, ja etäisyys vain kasvaa. Tavoitteen saavuttamiseksi köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien määrää tulisi saada vähennettyä nyt jo **220 000:lla** henkilöllä, lasten osalta **54 000:lla**.

STM on arvioinut vuosien 2024–2026 sosiaaliturvaleikkausten lisäävän pienituloisten määrää 124 000 henkilöllä, joista lapsia olisi 31 000. Myös työttömyys on huipussaan. Todennäköisesti tavoitteesta ollaan siis tällä hetkellä entistäkin kauempana.

Joulukuussa 2025 Suomi joutuikin EU:n sosiaalisen kehityksen tarkkailuluokalle eriarvoisuuden kasvun takia, yhdessä muun muassa Liettuan, Bulgarian ja Romanian kanssa.

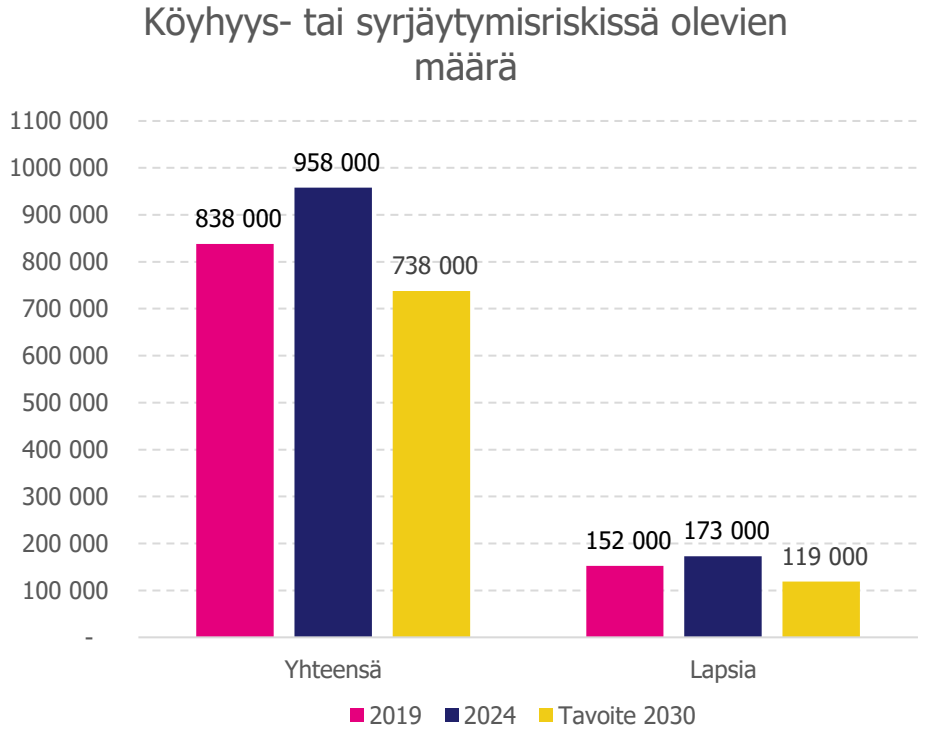

Eniten kasvoi vajaatyöllisten ja pienituloisten määrä

Viimeisin tilastotieto köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevista on vuodelta 2024. Riskissä olevien henkilöiden määrä kasvoi tuolloin edellisestä vuodesta 28 000 henkilöllä. Riskissä oli 17,3 % kotitalousväestöstä.

Vuotta aiemmin kasvoi erityisesti köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien lasten osuus, 14,1 %:sta 17,3 %:iin. Nyt köyhyys- tai syrjäytymisriski kasvoi vain 18-49-vuotiaiden keskuudessa. 18-49-vuotiaiden osuus riskissä olevista on kasvanut hiljalleen, kun taas eläkeikään ehtineiden osuus on pienentynyt.

Kun edellisenä vuonna eniten kasvoi erityisesti vakavassa aineellisessa ja sosiaalisessa puutteessa olevien määrä, vuonna 2024 kasvoi vajaatyöllisten sekä pienituloisten määrä.

Erityisesti kasvoi niiden määrä, jotka olivat samanaikaisesti pienituloisia ja vajaatyöllisiä.

Koetut toimeentulovaikeudet ovat lisääntyneet viime vuosina

8,9 % henkilöistä kuului vuonna 2025 kotitalouksiin, joilla oli vaikeuksia tai suuria vaikeuksia saada tulot riittämään pakollisiin menoihin.

Tämä on suurin piirtein yhtä paljon kuin vuonna 2024, jolloin osuus kasvoi edellisvuodesta selvästi, ja oli 9 %.

Toimeentulovaikeudet lisääntyivät yhden huoltajan lapsiperheissä, joista 22,8 % oli toimeentulovaikeuksissa.

Myös yhden hengen talouksissa kasvoi niiden osuus (13,7 %), joilla oli vaikeuksia saada tulot riittämään pakollisiin menoihin.

Pienituloisten määrä on kasvussa

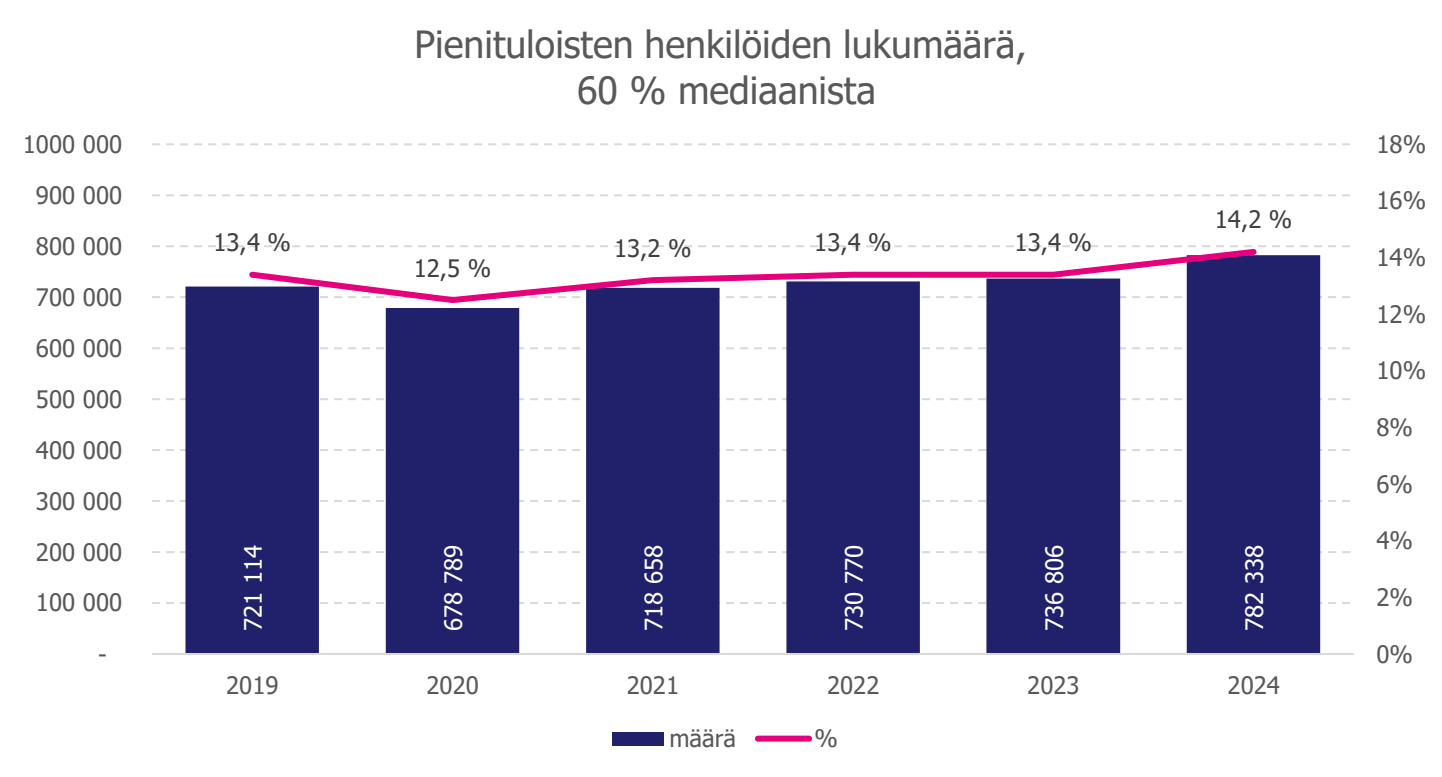

Lähde: Tilastokeskus

Eurostatin määritelmän mukainen pienituloisuuden raja (60 % mediaanista) oli yhden hengen taloudelle noin 18 310 euroa vuodessa (nettotulot noin 1 530 euroa/kk) vuonna 2024.

Vuosien 2022 ja 2023 nopea inflaatio lisäsi pienituloisuutta

Suhteellinen pienituloisuusaste ei huomioi hintojen nousun vaikutusta ostovoimaan, eikä siten ota huomioon inflaation aiheuttamaa reaalitulojen laskua vuosina 2022 ja 2023. Se kuvaa vain pieni- ja keskituloisten välisiä suhteellisia tuloeroja.

Kun käytetään kiinteää vuoden 2019 rajaa, pienituloisuus nousi vuosina 2022 ja 2023, molempina noin prosenttiyksikön verran.

Kiinteällä rajalla mitattuna pienituloisuusaste aleni hieman edellisvuodesta vuonna 2024.

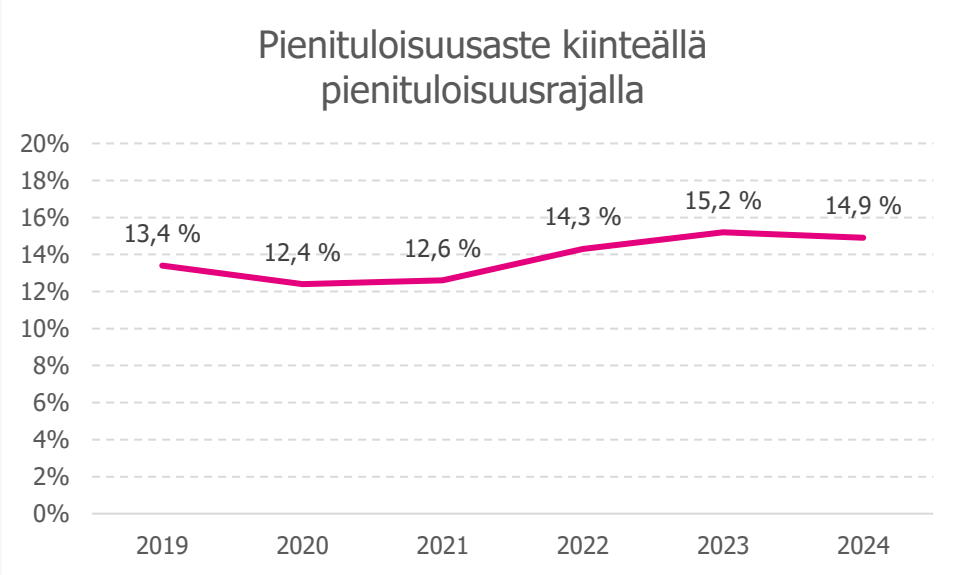

Lähde: Tilastokeskus

Köyhyys pitkittyy ja syventyy

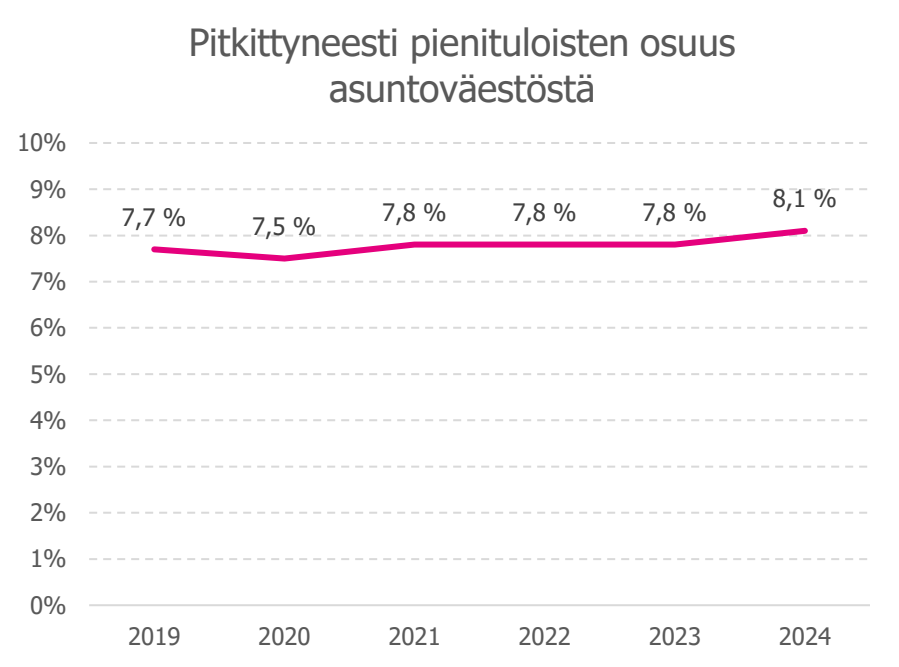

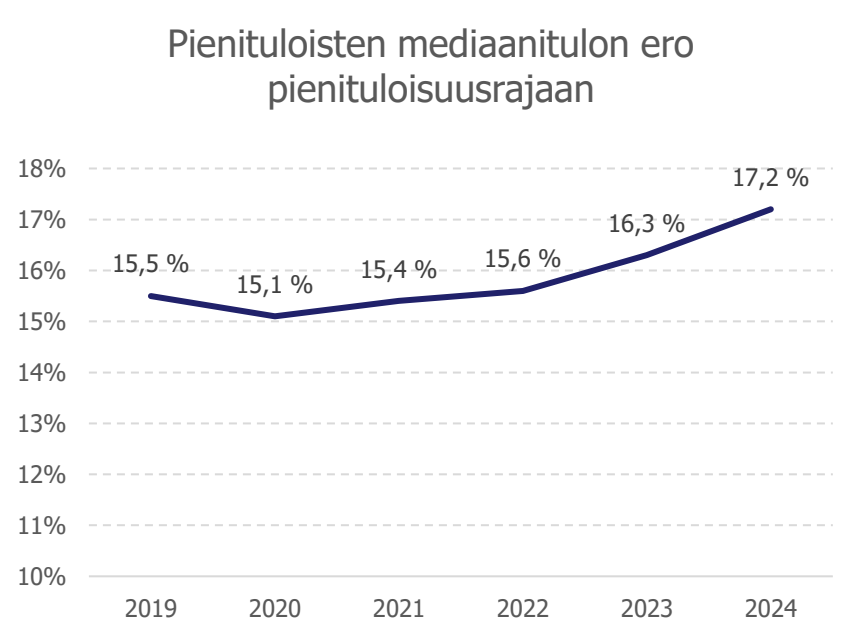

Pitkittyneesti pienituloisten määrä on kasvussa. Pienituloisuus katsotaan pitkittyneeksi, jos henkilö on tilastovuoden lisäksi ollut pienituloinen vähintään kahtena edeltävästä kolmesta vuodesta.

Pienituloisuus on myös syventynyt. Tätä kuvaa se, että pienituloisten tulot jäävät keskimäärin kauemmaksi pienituloisuuden rajasta.

Lähde: Tilastokeskus

Perustoimeentulotuen kulut ovat kasvussa

Kela maksoi perustoimeentulotukea yli miljardi euroa vuonna 2025. Maksettu summa oli 173 miljoonaa euroa suurempi kuin edellisvuonna. Kulut kasvoivat 21 %.

Maksetuista perustoimeentulotukimenoista suurin osuus kohdistui asumismenoihin.

Muuhun sosiaaliturvaan kohdistuneiden leikkausten vuoksi perustoimeentulotukea maksettiin aiempaa useammille, aiempaa useampana kuukautena ja aiempaa enemmän.

Kehitys oli saman suuntaista kaikissa kotitaloustyypeissä yksinasuvista lapsiperheisiin.

Perustoimeentulotukea sai vuoden aikana yhteensä 256 916 kotitaloutta. Saajakotitalouksien määrä kasvoi 2,9 % edellisvuodesta. Yksittäisiä perustoimeentulotuen saajia oli yhteensä 365 000 henkilöä.

Osin saajien määrän kasvua selittää ukrainalaisten pakolaisten siirtyminen sosiaaliturvan piiriin. Myös heikko työllisyystilanne todennäköisesti vaikuttaa asiaan.

Lähde: Kela 01/2026 ja 02/2026

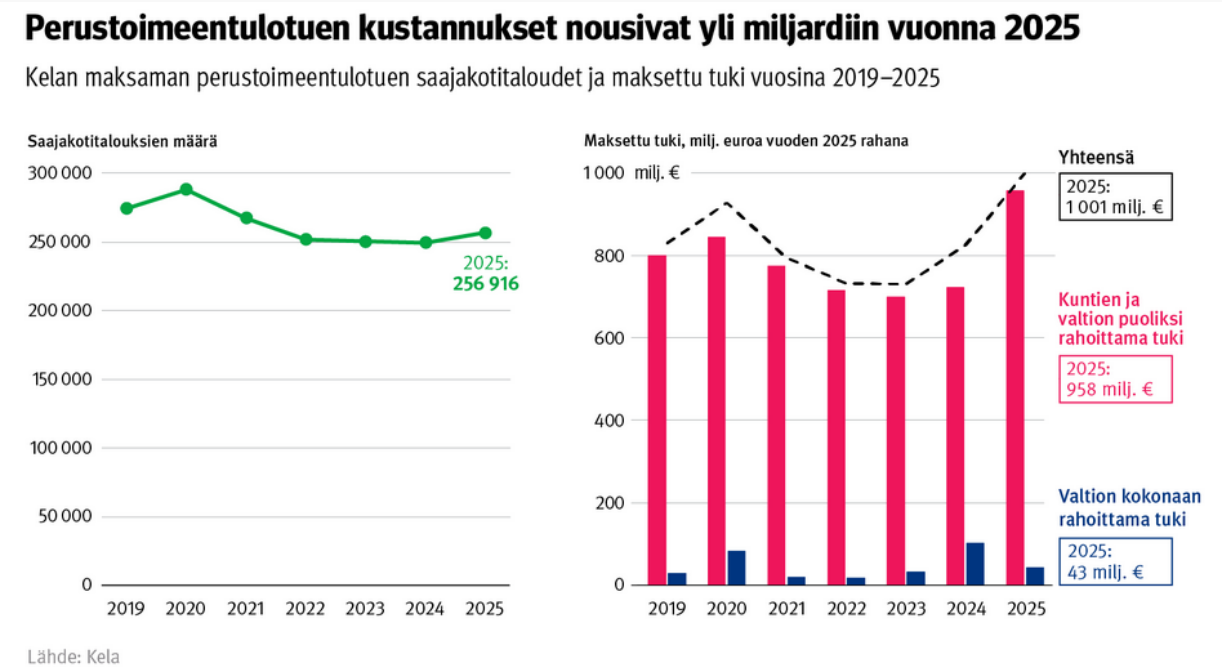

Perusturva ei riitä kattamaan viitebudjettien mukaisia menoja

Perusturvan riittävyyden arvioinnin väliraportissa (THL 2025) kotitalouksien tulojen riittävyyttä tarkastellaan vertaamalla niitä viitebudjetteihin, jotka kertovat kuinka paljon rahaa tarvitaan yhteiskuntaan osallistumisen mahdollistavan elintason saavuttamiseen.

Perusturvaetuuksia saavien tulot eivät riitä kattamaan kaikkia viitebudjettien mukaisia menoja, takuueläkkeen saajia ja yksinhuoltajia lukuun ottamatta.

Perusturvaetuuksia saavien kotitalouksien tulojen kehitys vuosina 2023–2025 riippui merkittävästi siitä, täyttikö kotitalous toimeentulotuen saantiehdot. Jos se ei ollut oikeutettu toimeentulotukeen esimerkiksi varallisuuden vuoksi tai jos kotitalous ei jostain syystä hakenut tukea, leikkaukset näkyivät tuloissa merkittävästi.

Tulot olivat pienentyneet kaikilla perusturvaetuutta saavilla talouksilla paitsi eläkkeensaajilla.

Eniten tulot olivat pienentyneet niillä työmarkkinatukea tai työttömän peruspäivärahaa saavilla kotitalouksilla, joissa asui lapsia. Tähän vaikutti indeksijäädytysten ja asumistuen leikkausten lisäksi työttömyysturvan lapsikorotusten poisto.

Jos perusturvan varassa oleva kotitalous sai toimeentulotukea, toimeentulotuki kompensoi riittävyyden heikentymisen täysimääräisesti tai osittain.

Toimeentulotuen asumisnormien soveltamista tiukennettiin lakimuutoksella vuonna 2024. Jos asumisnormeja sovellettiin tiukasti vuodesta 2024 lähtien, perusturvan riittävyys oli heikentynyt myös toimeentulotukea saavilla lapsiperheillä.

Miten suunnitelman toimeenpano on edennyt?

Suuria leikkauksia sosiaaliturvaan

Toimintasuunnitelma sisälsi korotuksia sosiaaliturvaetuuksiin ja indeksikorotusten tekemisen normaalisti. Suunnitelma ei ehtinyt olla pitkään voimassa, kun pääministeri Orpon hallitusohjelman myötä monissa toimissa lähdettiin vastakkaiseen suuntaan.

Hallitus teki vuosina 2024-2025 poikkeuksellisen suuria leikkauksia sosiaaliturvaan. Sosiaaliturvaetuuksien indeksit jäädytettiin suurimmasta osasta etuuksia vuosille 2024-2027. Jäädytysten seurauksena etuuksien taso jää jälkeen elinkustannusten kehityksestä. Jo ennen tätä vuosien 2022 ja 2023 elinkustannusten nopea nousu oli koetellut pienituloisten toimeentuloa.

Erityisesti työttömyysturvaan ja asumistukeen tehtiin useita leikkauksia. Työttömyysturvasta muun muassa poistettiin lapsikorotukset ja 300 euron suojaosa, työssäoloehtoa pidennettiin ja ansiosidonnaisen päivärahan taso porrastettiin työttömyyden keston mukaan.

Myös asumistukea leikattiin monin tavoin. Esimerkiksi korvausprosenttia laskettiin, perusomavastuuta nostettiin ja suojaosasta luovuttiin. Omistusasuntoon ei voi enää saada asumistukea. Opiskelijat siirrettiin yleiseltä asumistuelta asumislisän piiriin. Lisäksi toimeentulotuessa huomioitaviin asumismenoihin tuli tiukennuksia.

Kiristyksiä on tehty myös esimerkiksi sairauspäivärahaan, Kelan maksaman nuoren kuntoutusrahan ja ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavan kuntoutusrahan vähimmäismäärään sekä vastaanotto- ja käyttörahan tasoihin.

Vuonna 2026 leikkauksia on jatkettu. Perustoimeentulotuen tasoa on leikattu ja etuuden velvoitteita ja sanktioita on kiristetty.

Sosiaalibarometri 2025: leikkaukset heikentäneet ihmisten toimeentuloa

Sosiaalibarometrin vastaajat kertoivat sosiaaliturvaleikkausten heikentäneet ihmisten toimeentuloa. Sosiaalityöntekijöistä ja Kelan toimihenkilöistä suurimman osan (59 %) työssä näkyi asiakkaiden toimeentulon heikentyminen paljon tai melko paljon.

Vastaajien mukaan asiakkaiden taloudellista tilannetta heikentävät erityisesti asumistuen leikkaukset ja tiukennukset perustoimeentulotuen enimmäisasumismenojen tarveharkintaan.

Asiakkaiden heikentynyt taloustilanne näkyi huolen, ahdistuksen ja stressin lisääntymisenä. Näin vastasi 67 prosenttia sosiaalityöntekijöistä ja 77 prosenttia Kelan toimihenkilöistä. Vastaajat kertoivat myös asiakkaidensa vuokrarästeistä ja häädöistä, ylivelkaantumisesta ja maksuvaikeuksista sekä pakkomuutoista edullisempaan asuntoon.

Viiden keskeisimmän seurauksen joukossa molemmilla vastaajatahoilla olivat lisäksi varojen puute peruselinkustannuksiin, ruokaan ja lääkkeisiin.

Sosiaaliturvan leikkaukset vaarantavat pienituloisten asumisen

Asiakkaiden taloustilannetta heikentänyt paljon tai melko paljon:	KELAN TOIMI-HENKILÖT	SOSIAALI-TYÖN-TEKIJÄT
Asumistuki pienentynyt tai loppunut	75 %	67 %
Tiukennukset perustoimeentulo-tuen enimmäisasumismenojen tarveharkintaan	63 %	65 %

Asiakkaiden toimeentulon heikkeneminen johtanut:

SOSIAALITYÖNTEKIJÖISTÄ JA KELAN TOIMIHENKILÖISTÄ

55 %	35 %	10 %
vuokrarästit tai häädöt	pakkomuutot edullisempiin asuntoihin	asunnottomuus

Sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutusten arviointi 2025

STM julkaisi syyskuussa 2025 arvion sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutuksista. Arviointimuistiot osoittavat, että sosiaaliturvaleikkaukset osuvat erityisesti pienituloisiin ja haavoittuvassa asemassa oleviin ihmisiin lisäten köyhyyttä.

Vuosien 2024–2025 lakimuutokset ja vuoden 2026 toimeentulotukiuudistus nostavat pienituloisuusastetta koko väestössä 2,2 prosenttiyksikköä. Lasten pienituloisuusaste nousee vielä enemmän, 3 prosenttiyksikköä. Tämä tarkoittaa lisää 124 000 pienituloista henkilöä, joista lapsia olisi 31 000.

Ensisijaisiin etuuksiin tehtyjen leikkauksien hyväksyttävyyttä on perusteltu sillä, että toimeentulotukeen ei ole tehty leikkauksia, mikä lieventää esitysten vaikutuksia kaikkein köyhimmille. Arviossa kuitenkin todetaan, että hallituksen vuosina 2024–2025 tekemät lakimuutokset ovat kohdistuneet toimeentulotukea saaneisiin aikaisemmin arvioitua enemmän. Toimeentulotuki on myös kompensoinut huomattavasti aiemmin arvioitua harvemmin täysimääräisesti muiden etuuksien supistumista. Toimeentulotukea saaneista yli 80 prosentilla käytettävissä olevat tulot laskivat vuosien 2024–2025 muutosten seurauksena.

Toimeentulotuen vuonna 2026 voimaan astuneiden muutosten vaikutuksesta tulonmenetykset kasvavat edelleen ja koskettavat lähes kaikkia toimeentulotuen saajia. Uudistus myös syventää jo pienituloisten köyhyyttä.

Muutokset, kuten perusosan leikkaus ja ansiovähennyksen poisto, vähentävät toimeentulotuen kykyä kompensoida ensisijaisten etuuksien leikkauksia. Tämä on ongelmallista perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta.

Veropolitiikka suosii suurituloisia

Toimintasuunnitelmaan oli kirjattu veronalennuksia pieni- ja keskituloisille. Kuluvalla hallituskaudella päätöksissä on kuitenkin painotettu suurituloisia suosivia ratkaisuja.

Hallitus on korottanut arvonlisäverotusta (ALV): yleistä ALV:ia 24 %:sta 25,5 %:iin sekä siirtänyt 10 % ALV-kannan piirissä olevat tuotteet 14 % ALV-kantaan. Pienituloisimpien talouksien käytettävissä olevista rahoista valtaosa menee päivittäiskulutukseen, joten ALV-kantojen korotukset kohdistuvat erityisesti pienituloisiin.

Vuoden 2025 kehysriihessä hallitus peruutti hieman tästä päätöksestä ja päätti keventää alennettuun verokantaan kuuluvien hyödykkeiden, kuten ruoan ja lääkkeiden, arvonlisäverotusta 14 %:sta 13,5 %:iin. Tämä alennus ei kuitenkaan välttämättä laske hintoja, vaan se saattaa mennä yritysten katteisiin ja voittoihin. ALV-korotuksia on vaikeaa perua jälkikäteen. Tutkimuksessa on todettu, että ALV-korotus nostaa hintoja huomattavasti enemmän kuin ALV-alennus laskee niitä.

Hallituksen puoliväli- ja budjettiriihen 2025 verokevennyspäätökset suosivat pääosin suurituloisia. Hallitus päätti laskea ylimmät marginaaliveroasteet 52 prosenttiin ja alentaa yhteisöverokantaa kahdella prosenttiyksiköllä. Esimerkiksi marginaaliveron alennus hyödyttää noin 2 prosenttia suurituloisimmista suomalaisista, jotka ansaitsevat yli 100 000 euroa vuodessa.

Erilaisten kevennysten ja kiristysten seurauksena pieni- ja keskituloisten nettotulot eivät muutu merkittävästi.

Lapsiköyhyys kasvaa

Toimintasuunnitelma sisälsi parannuksia lapsiperheiden etuuksiin, esimerkiksi korotuksia lapsilisiin ja lapsikorotuksiin. Kuluvalla hallituskaudella monet sosiaalietuuksiin tehdyt leikkaukset ovat kuitenkin osuneet kipeästi myös lapsiperheisiin. Lapsiköyhyys onkin ollut kasvussa.

Lapsen ääni 2025 –kysely kertoo, että lasten arki eriytyy yhä selvemmin perheiden tulotason perusteella. Perheiden heikko taloudellinen tilanne näkyy lasten arjessa muun muassa niukkuutena ruoassa, hankinnoissa ja harrastusmahdollisuuksissa, vaikeuksina ostaa lääkkeet ja hygieniatarvikkeet sekä lasten kokemina ulkopuolisuuden tunteina.

Marraskuussa 2025 toteutettu MLL:n Perhepulssi-kysely tuo esiin, että perheiden taloudelliset haasteet ovat syventyneet entisestään. Vuosi sitten talousvaikeudet näkyivät erityisesti yhden aikuisen perheissä, nyt myös kahden tai useamman aikuisen perheissä taloustilanne on selvästi vaikeutunut.

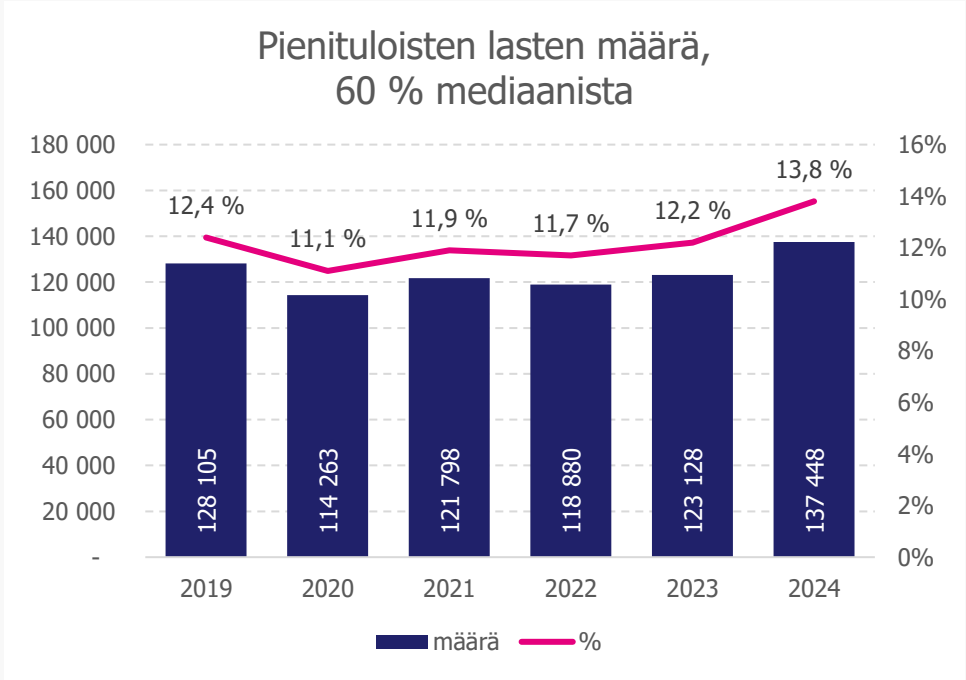

Lähde: Tilastokeskus

Työttömyys on kasvanut ennätyslukuihin

Toimintasuunnitelmassa tavoiteltiin nopeaa työhön pääsyä ja uudelleentyöllistymistä Pohjoismaisella työvoimapalvelumallilla. TE-palveluiden siirtoa kunnille valmisteltiin. Työkykyohjelman toimenpitein tavoiteltiin osatyökykyisten työttömien työllistymistä. Kaikkein vaikeimmassa asemassa olevien osatyökykyisten työllisyyden edistämiseksi perustettiin valtion erityistehtäväyhtiö Työkanava Oy.

Työkanava Oy ei saavuttanut tavoitteitaan ja se päätettiin lakkauttaa vuonna 2024.

Työllisyyspalveluiden järjestämisvastuu siirtyi kunnille vuoden 2025 alussa. Työllisyyspalveluista vastaa nykyisin 45 työllisyysaluetta. Pohjoismaista työvoimapalvelumallia on pyritty korjaamaan tarvelähtöisemmäksi.

Työvoimapalvelut eivät kykene vastaavaan voimakkaaseen työttömyyden kasvuun. Työllisyyspalveluiden rahoitusmalli koetaan kestämättömäksi. Perusrahoitus on ollut riittämätön, eikä malli kannusta järjestämään palveluita pidempään työttömänä olleille.

Työttömyys on kasvanut ennätyslukemiin, työttömyysasteen ollessa EU:n korkeimmalla tasolla. Vuoden 2022 syksyllä alkanut taantuma on lisännyt pitkäaikaistyöttömyyttä merkittävästi: tammikuun 2026 lopussa 139 600 henkilöä oli ollut yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä. Heistä 70 100:n työttömyys oli jatkunut yli kaksi vuotta.

Työttömyyden pitkittyessä ihmisten työkyky ja osaaminen heikkenee, minkä vuoksi jo tällä hetkellä muita heikommassa työmarkkina-asemassa olevat eivät välttämättä työllisty, kun taantuma päättyy. EU-komission ennusteen mukaan rakennetyöttömyys tulee jäämään liki 8 prosenttiin.

Hyvinvointialueuudistus ei ole kaventanut eriarvoisuutta

Toimintasuunnitelmassa sote-uudistuksen nähtiin vähentävän köyhyyttä ja syrjäytymistä, kun perus- ja erityistason palvelut toimivat entistä parempi yhteen. Painopisteen oli tarkoitus olla hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä, mikä vähentäisi tarvetta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin.

Tähän mennessä hyvinvointialueuudistus ei ole vähentänyt köyhyyttä tai katkaissut eriarvoistumiskehitystä. Palveluiden saatavuus on väestön kokemusten mukaan pääosin pysynyt ennallaan, mutta tyydyttymättömien palvelutarpeiden kehitystä ei ole saatu pysäytettyä. Alueelliset erot palvelujen saatavuudessa, saavutettavuudessa ja laadussa ovat edelleen merkittäviä, vaikka niiden kaventaminen oli yksi uudistuksen keskeisistä tavoitteita. Alueellinen eriarvoisuus kytkeytyy myös sosioekonomisiin eroihin.

Myös kansainvälisesti arvioiden Suomen perusterveydenhuollon saatavuus näyttäytyy yhtenä Euroopan heikoimmista. Tähän liittyy myös suurta tulotasoon perustuvaa eriarvoisuutta.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden rahoitukseen on tehty leikkauksia kahdella mekanismilla: hyvinvointialueiden rahoituslain muutoksilla sekä purkamalla palvelulainsäädännön velvoittavuutta.

Toisaalta hallitus on korottanut Kela-korvauksia, jotta ihmiset käyttäisivät yksityisiä sairaanhoidon palveluja ja siten julkisen perusterveydenhuollon kuormitus vähenisi. Kela-korvausten kasvusta suurin osuus meni kuitenkin suurituloisille eikä näin ollen ole parantanut pienituloisten hoitoon pääsyä.

Sosiaalihuoltoon vielä tällä hallituskaudella tehtävät 100 miljoonan euron leikkaukset tulevat osumaan kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin lapsiin ja lapsiperheisiin, vanhuksiin, vammaisiin sekä päihde- ja mielenterveysongelmista kärsiviin. Tähän mennessä hallitus on jo laskenut lastensuojelun jälkihuollon ikärajaa ja pienentänyt ympärivuorokautisen hoivan henkilöstömitoitusta.

Sairastamisen kulut ovat nousseet

Toimintasuunnitelmassa luvattiin selvittää sairastamisen kustannusten, kuten asiakasmaksujen, lääkkeiden hintojen ja matkakorvausten vaikutuksia eläkeläisten köyhyyteen. Suunnitelmaan oli kirjattu myös sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakasmaksujen uudistamisen jatkaminen.

Suomessa asiakasmaksut ja lääkkeiden omavastuuosuudet ovat korkeita verrattuna muihin Pohjoismaihin ja moniin Euroopan maihin. Maksutaakka on kasvanut entisestään. Vuoden 2025 alussa asiakasmaksujen enimmäismääriä korotettiin perusterveydenhuollossa 22,5 %:lla ja erikoissairaanhoidossa 45 %:lla. Lisäksi lääkkeiden arvonlisävero nousi 10 %:sta 14 %:iin.

Korkeat maksut kasaantuvat pienelle joukolle. Kymmenesosa tasasuuruisia maksuja maksaneista asiakkaista maksaa lähes puolet tasasuuruisista asiakasmaksuista. Asiakasmaksuja maksavat eniten iäkkäät, huono-osaiset ja pienituloiset, joilla on suurempi sairastavuus ja palvelutarve.

Kolmasosa terveyspalvelujen ja lähes puolet sosiaalipalvelujen käyttäjistä kertoo korkeiden maksujen estävän palvelun tai hoidon saantia. Joka viides suomalainen on säästänyt lääkkeistä, palveluista tai hoidosta. Noin joka neljäs pitkäaikaissairas tinkii muista välttämättömistä menoista, kuten ruuasta, lääkkeiden vuoksi ja viidesosa asiakasmaksujen vuoksi.

Asiakasmaksujen huojentamiskäytännöt ja terveydenhuollon maksukatto eivät riitä suojaamaan pienituloisia korkeilta maksuilta. Vuonna 2025 ulosottoon päätyi noin 507 000 sote- ja varhaiskasvatuksen asiakasmaksua. Määrä on kaksinkertaistunut 2010-luvun alusta. Suuri osa ulosotoista koskee terveydenhuollon tasasuuruisia maksuja.

Monella pienituloisella paljon lääkkeitä tarvitsevalla on vaikeuksia hankkia myös tarvitsemiaan lääkkeitä. Tilanne on hankala erityisesti alkuvuodesta, kun vuosiomavastuu, nk. maksukatto (v. 2026 636,12 €), ei ole vielä täyttynyt. Syksyllä 2025 alkoi Kelan kolmivuotinen lääkeluottokokeilu, jolla pienituloisille henkilöille tarjotaan luottoa lääkkeiden vuosiomavastuun maksamiseen.

Kuntoutuksen kehittäminen ei ole edennyt

Toimintasuunnitelmaan oli kirjattu, että kuntoutusta kehitetään eri ikäkausilla osana Tulevaisuuden sote-keskus -ohjelmaa. Tarkoituksena oli kehittää Kelan matalan kynnyksen ammatillisen kuntoutuksen palveluita erityisesti osatyökykyisille työttömille henkilöille ja ammatillista kuntoutusta maahanmuuttajille. Ennenaikaista eläköitymistä pyrittiin ennaltaehkäisemään mm. tukemalla työ- ja toimintakyvyn ylläpitämistä.

Suomen kuntoutusjärjestelmä on pirstaleinen ja vastuut jakautuvat useille toimijoille. Yhteinen valtakunnallinen visio, selkeät tavoitteet ja yhtenäinen ohjausrakenne puuttuvat. Lisäksi yhteistyörakenteet ovat hajanaiset ja päätöksenteon tueksi tarvittava tietopohja on puutteellinen.

Hyvinvointialueilla kuntoutuksen strategista merkitystä ei aina tunnisteta, mikä heikentää kuntoutuksen asemaa osana palvelujärjestelmää.

Työvoimapalveluiden järjestämisvastuu siirtyi kunnille vuoden 2025 alussa. Työvoimapalvelut rahoitetaan valtionosuusjärjestelmän kautta ilman korvamerkintää tiettyihin toimenpiteisiin. Nykyinen rahoitusmalli ei kannusta kuntia tarjoamaan mm. valmennusta, työkokeiluja, palkkatukityösuhteita tai muuta tukea pitkään työttöminä olleille. Tämä heikentää pitkään työttömänä olleiden mahdollisuuksia kuntoutua ja siirtyä avoimille työmarkkinoille.

Kuntouttava työtoiminta on tarkoitus lakkauttaa nykyisessä muodossaan osana hallituksen säästötoimia ja sosiaalihuollon uudistusta. Kuntouttava työtoiminta ja sen resurssit on linjattu siirrettäväksi kuntiin ja palvelua kehitetään vahvemmin työllistymistä edistäväksi. Syksyllä 2025 kuntouttavassa työtoiminnassa oli 12 200 henkilöä, joten muutos koskee merkittävää joukkoa heikossa työmarkkina-asemassa olevia ihmisiä.

Hallituskauden aikana ei ole tehty isoja rakenteellisia uudistuksia kuntoutukseen. Muutokset ovat olleet rajattuja ja kohdistuneet yksittäisiin etuuksiin tai palveluihin. Esimerkiksi nuorten ammatilliseen kuntoutukseen on tehty tiukennuksia ja nuorten kuntoutusraha on tarkoitus poistaa erillisenä etuutena. Näiden uudistusten tavoitteena on yksinkertaistaa etuusjärjestelmää ja hillitä julkisia menoja.

Suunnitelmia kuntoutuksen uudistamiseksi laaditaan vuoden 2026 aikana sosiaali- ja terveysministeriössä ja Kelassa.

Leikkauksia maahanmuuttaneiden palveluihin ja etuuksiin

Toimintasuunnitelmassa tavoitellaan maahanmuuttajien yhdenvertaisuuden edistämistä muun muassa nopeuttamalla polkuja työhön ja koulutukseen. Palvelu- ja koulutusjärjestelmää halutaan kehittää palvelemaan paremmin maahanmuuttajien tarpeita.

Palvelujärjestelmän kehittämisen sijaan viime vuosina on karsittu maahanmuuttajien etuuksia ja palveluja. Hallitus on laatinut yhdenvertaisuutta koskevan tiedonannon, mutta samaan aikaan se on tehnyt lukuisia uudistuksia, jotka lisäävät ihmisten eriarvoista kohtelua ja vähentävät mahdollisuuksia torjua rasismia. Esimerkiksi ulkomaalaislakia, vastaanottolakia, kansalaisuuslakia ja kotoutumispalveluita koskevilla uudistuksilla on yhdenvertaisuusvaltuutetun arvion mukaan vakavia yhteisvaikutuksia.

Muun muassa vastaanottorahan tasoa on leikattu. Myös toimeentuloedellytystä kansalaisuuden hakemisessa on tiukennettu. Jos hakija on saanut toimeentulotukea tai työttömyystukia yli 3 kuukauden ajan viimeisen 2 vuoden aikana, voi tämä estää hakijaa saamasta kansalaisuutta. Valmisteilla on muutos, että opiskelijan oleskelulupa voitaisiin perua, jos opiskelija saa Suomessa toimeentulotukea.

Valmisteilla on niin sanottu ”Norjan malli”, joka rajaa kotihoidontuen ulkopuolelle henkilöiltä, jotka ovat asuneet Suomessa alle 3 vuotta. Tulossa on myös muutos, jossa yleistuki maksettaisiin tasoltaan matalampana kotoutumistukena, jos henkilö ei täytä työssäoloehtoa, on asunut Suomessa alle 3 vuotta viimeisen 10 vuoden aikana ja tarvitsee taloudellista tukea. Ehtoja ei sovelleta, jos henkilön äidinkieli on suomi, ruotsi tai saame tai hän on osoittanut riittävän suomen tai ruotsin kielen taidon.

Myös kotoutumiskorvauksia on leikattu. Korvauksilla järjestetään muun muassa kielikoulutusta ja työllisyyttä edistäviä palveluita.

Ylivelkaantuminen on lisääntynyt

Toimintasuunnitelmassa ylivelkaantumista pyrittiin torjumaan erilaisilla toimilla, kuten perustamalla positiivinen luottotietorekisteri.

Positiivinen luottorekisteri saatiinkin käyttöön vuonna 2024. Korkeat elinkustannusten ja sosiaaliturvan leikkaukset ovat kuitenkin heikentäneet ihmisten toimeentuloa, ja ylivelkaantuminen on lisääntynyt.

Maksuhäiriömerkinnät ovat olleet kasvussa vuoden 2024 alusta saakka. Maksuhäiriöisiä henkilöitä oli vuoden 2025 lopussa 382 000. Määrä kasvoi vuoden aikana 13 000 henkilöllä.

Vuonna 2025 käräjäoikeuksiin jätettiin 5 348 yksityishenkilöiden velkajärjestelyhakemusta, 10,7 % enemmän kuin vastaavana ajankohtana vuotta aiemmin.

Ulosottovelallisten yhteismäärä ylitti vuonna 2025 ensimmäisen kerran 600 000 eri velallisen rajan, ollen hieman yli 608 000. Velallisten määrä kasvoi edellisvuodesta 3,7 prosenttia.

Ylivelkaantuminen johtaa myös häätöihin. Häätöjen määrä on suurimmissa kaupungeissa lisääntynyt keskimäärin 80 % viimeisten 10 vuoden aikana. Koronavuosien jälkeen häätöjen määrät ovat lisääntyneet vuosittain. Vuonna 2025 kasvu näytti jo taittuvan, mutta loppuvuoden tilanne nosti määrän uuteen ennätykseen. Häätöasioiden määrä kasvoi edellisvuodesta 1,8 prosenttia ja häätöjä tuli vireille lähes 9400. Häätöjä toimitettiin liki 5000.

Asunnottomuus on kääntynyt kasvuun

Toimintasuunnitelmassa kuvattiin toimia asunnottomuuden puolittamiseksi vuoteen 2023 mennessä ja poistamiseksi vuoteen 2027 mennessä. Kuluvalla hallituskaudella asunnottomuuden poistamisen tavoite on liudennettu vain pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseksi.

Asunnottomien määrä on ollut kasvussa vuosina 2024-2025 yli 10 vuoden laskun jälkeen. Vuonna 2025 asunnottomia oli 773 enemmän kuin edellisvuonna. Pitkäaikaisasunnottomuus nousi ensimmäistä kertaa viiteen vuoteen.

Leikkaukset sosiaaliturvaan, kasvanut työttömyys sekä elin- ja asumiskustannusten nousu vaikeuttavat asumismenoista selviytymistä. Sosiaaliturvaleikkausten lisäksi hallitus on puolittanut asumisneuvonnan rahoituksen. Nämä ovat keskeisiä asumista turvaavia tekijöitä erityisesti pienituloisten kohdalla. Myös valtion takaamien ARA-lainojen valtuuksien on vähennetty, mikä tulee vaikeuttamaan pienituloisten asemaa, kun tulevaisuudessa kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen rakentaminen vähenee.

Tuloköyhyydestä johtuva asunnottomuus oli Suomessa saatu jo poistettua. Nyt asunnottomien palveluissa on kohdattu pienituloisia ihmisiä, joilla ei ole asunnottomuuden lisäksi muita merkittäviä haasteita elämässä.

Vuonna 2025:

4 579 yksinelävää asunnotonta

1 306 pitkäaikaisasunnotonta

1 023 asunnotonta naista

966 ulkomaalaistaustaista asunnotonta

761 alle 25-vuotiasta asunnotonta

68 asunnotonta perhettä

99 kunnassa asunnottomia

Lähde: Varke, Asunnottomat 2025

SOSTE

Ruoka-avun tarve on lisääntynyt

Toimintasuunnitelmassa tavoitteena oli vahvistaa ruoka-aputoiminnan järjestämisen koordinointia, yhteisten toimintamallien kehittämistä, valtakunnallista kattavuutta sekä ruoka-aputoiminnan yhteyttä osallisuutta lisäävään ja toiminnallisia elementtejä sisältävään toimintaan.

Ruoka-avun järjestökoordinaation kehittämishankkeessa (2024-2026) on tiivistetty yhteistyötä ruoka-aputoimijoiden välillä ja kehitetty ruoka-apua yhdessä valtakunnallisten kattojärjestöjen ja viranomaisten kanssa.

Ruoka-avun valtionavustus vakiinnutettiin syksyllä 2024 ja samalla avustusten myöntäminen, maksatus, valvonta ja vaikutusten arviointi siirrettiin THL:n vastuulle. Ruoka-avun järjestämiseen myönnetty summa on kuitenkin valtakunnallisesti varsin pieni. Sitä voi käyttää vain ruoka-avun infrastruktuuriin, sillä ei saa ostaa jaettavia elintarvikkeita. Toiminta nojaa edelleen ruokahävikkiin.

Ruoka-apua jakavat toimijat ovat raportoineet vuodesta 2021 saakka ruokahävikin määrän vähenemisestä.

Kauppojen hävikin vähenemistä on pyritty paikkaamaan koulujen ja keskuskeittiöiden ylijäämäruoalla, mutta ruoka-aputoimijat kertovat ruoan yksipuolistumisesta ja riittämättömyydestä.

Samalla ruoka-avun rooli yhteiskunnallisena turvaverkkona on entistä merkittävämpi. Ruoka-avun saajien määrä on kasvanut jo kuusi vuotta. Avun piirissä käy vuosittain vähintään 200 000 ihmistä. Kirkkopalvelujen diakoniatyöntekijöille tekemän kyselyn mukaan diakonia-apua tarvitsevien määrä kasvoi vuonna 2025 40 prosenttia.

Erityisesti lapsiperheiden, Ukrainasta paenneiden, muiden maahanmuuttaneiden sekä nuorten määrä ruoka-avun käyttäjinä on lisääntynyt.

Ruoka-aputoiminta perustuu vahvasti vapaaehtoistyöhön. Vuonna 2024 ruoka-apua toteutti yli 6600 vapaaehtoista, mutta rahoituksen epävarmuus ja muutokset mm. palkkatukityöllistämisessä haastavat toiminnan jatkuvuutta.

Sote-järjestöjen työn tarve lisääntyy, mutta resurssit heikkenevät

Ihmisten toimeentulo-ongelmien seuraukset vyöryvät julkisen palvelujärjestelmän ulkopuolelle. Ihmisten toimeentulon heikentyminen näkyy myös sosiaali- ja terveysjärjestöjen palveluiden tarpeen ja kysynnän lisääntymisenä.

Sosiaalibarometri 2025 -kyselyssä hyvinvointialueiden sosiaalityöntekijät ja sosiaali- ja terveysjohtajat kertoivat, että sote-järjestöt paikkaavat monin paikoin puuttuvia tai liian vähäisiä julkisia sosiaali- ja terveyspalveluja. Peräti kolmannes kyselyyn vastanneista sosiaali- ja terveysjohtajista ilmoitti, että ihmisiä ohjataan aiempaa enemmän järjestöjen tuen ja toiminnan piiriin hyvinvointialueen kustannusten hillitsemiseksi.

Samalla sote-järjestöjen mahdollisuudet toimia perinteisessä roolissaan julkisten palvelujen ja tuen saannin vajeiden paikkaajina ja palvelujen kehittäjinä apua tarvitseville ihmisille ovat vakavasti uhattuna valtionavustusten tuntuvien leikkausten vuoksi. Vaalikauden aikana sote-järjestöiltä on päätetty leikata jo 140 miljoonaa euroa, mikä tarkoittaa yli kolmanneksen leikkausta vuoden 2024 avustustasoon nähden.

SOSTEn johtopäätökset ja suositukset

SOSTEn laskelmat: köyhyys jatkaa kasvuaan

SOSTEn mikrosimulointilaskelmat osoittavat, että pienituloisten määrä tulee edelleen kasvamaan vuosina 2026-2029.

Vuodesta 2026 vuoteen 2029 pienituloisten määrä kasvaa noin 26 000 henkilöllä. Pienituloisten lasten määrä kasvaa noin 6 000:lla.

Laskelmissa on oletettu, että etuuksiin tehdään normaalit indeksikorotukset vuodesta 2028 alkaen.

Jos indeksijäädytyksiä jatkettaisiin, lisääntyisi pienituloisten määrä vielä yhteensä noin 9 700 henkilöllä enemmän vuosina 2028 ja 2029.

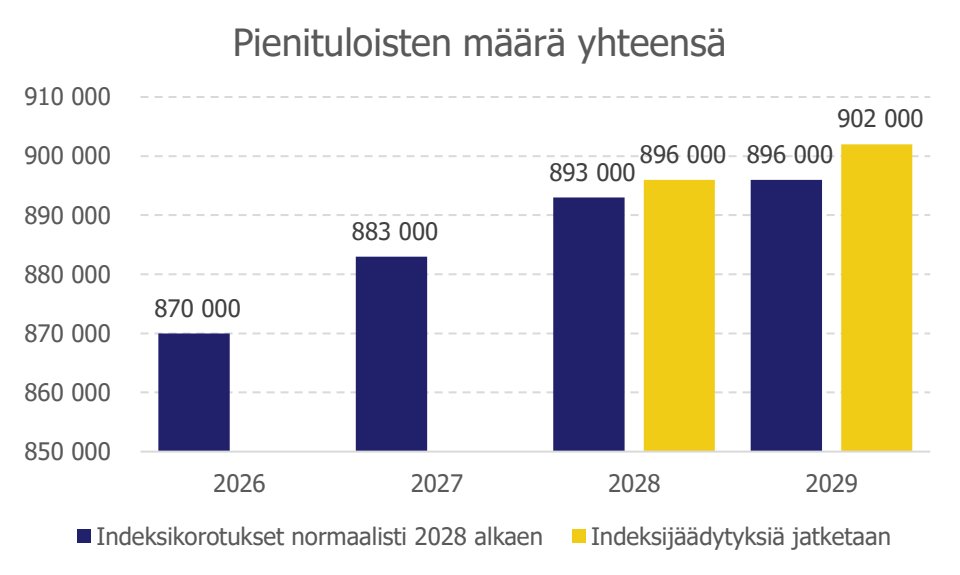

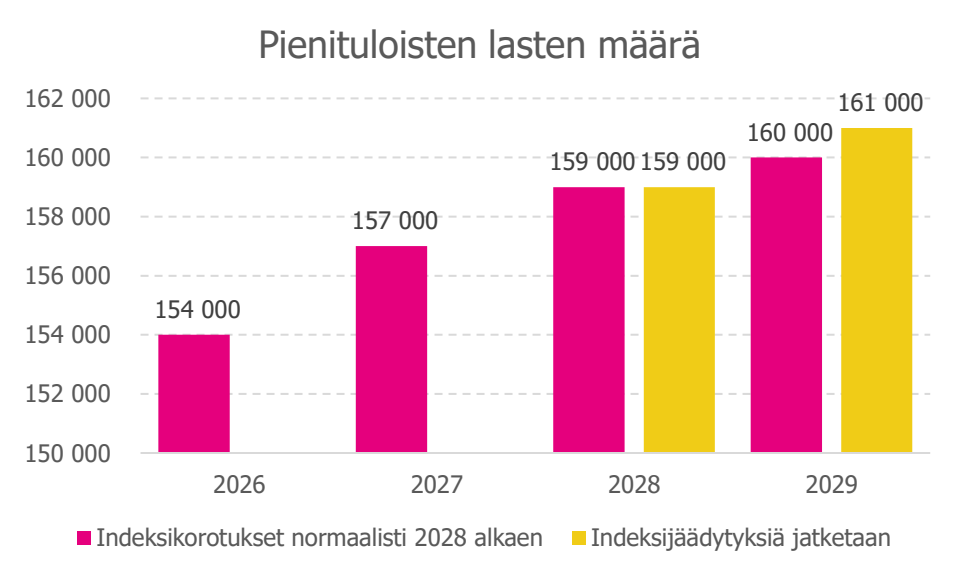

Yhteenveto: köyhyyden vähentämisessä on epäonnistuttu

Suomessa köyhyyden vähentämisessä on epäonnistuttu. Tilanne on heikentynyt merkittävästi eri indikaattoreilla tarkasteltuna.

Orpon hallitus on perustellut mittavien sosiaaliturvaleikkausten lisäävän työnteon kannusteita, ja kun ihmiset pääsevät töihin, köyhyys koskettaisi aiempaa harvempia ihmisiä. Kireä finanssipolitiikkaa taantumassa on kuitenkin johtanut siihen, että sopeutuksella on ollut kielteisiä vaikutuksia kysyntään ja kasvuun. Suomen taantuma on syventynyt, työttömyys kasvanut ja julkinen velkasuhde noussut.

Jos tilanteen kääntämiseksi ei tehdä konkreettisia toimia, tulee köyhyys lisääntymään ja syvenemään myös tulevina vuosina.

Kun ihmisten toimeentulo heikkenee, palveluja karsitaan ja tukipalvelut ihmisille vähenevät, seuraukset kasautuvat.

Usein juuri ne ihmiset, jotka tarvitsisivat eniten tukea, jäävät sitä ilman, ja voivat syrjäytyä. Kun samalla vielä leikataan järjestöjen rahoituksesta, tukiverkko harvenee juuri silloin, kun sitä tarvittaisiin eniten.

Köyhyys ja jatkuva huoli toimeentulosta aiheuttavat stressiä ja kapeuttavat ihmisen ajattelua. Niukkuudessa elävä ihminen keskittyy vain selviytymään hetkestä toiseen, eikä pysty havaitsemaan kaikkia mahdollisuuksiaan ja vaihtoehtojaan. Myös hänen työllistymismahdollisuutensa heikkenevät.

90-luvun laman lapsia koskevasta tutkimuksesta tiedetään, että perheen köyhyys voi aiheuttaa lapselle kauas hänen tulevaisuuteensa vaikuttavia vaikeuksia. Lapsiköyhyyden kasvu onkin erityisen huolestuttavaa. Riski köyhyyden periytymiseen lisääntyy. Näin perheiden tämänhetkiset toimeentulo-ongelmat vaikuttavat pitkälle tulevaisuuteen, myös yhteiskunnan kuluihin.

SOSTEn suositukset (1/3)

1. Suomen tulee päivittää köyhyyden vähentämisen suunnitelmansa huomioimaan vuonna 2026 julkaistava Euroopan komission köyhyyden vastainen strategia. Toimintasuunnitelma on muutettava konkreettisiksi toimiksi, jotta köyhyyden kasvu pysäytetään, ja kehitys käännetään kohti sovittua tavoitetta. Köyhyydestä kertovia indikaattoreita on seurattava ja varmistettava, että köyhyys todella vähenee.

2. Köyhyyden vähentämisessä sosiaaliturvaetuuksien riittävä taso on merkittävä tekijä. Perusturvan tasoa on tarkasteltava suhteessa viitebudjettien mukaiseen kohtuulliseen toimeentuloon. Sosiaaliturvaetuuksiin tulee tehdä normaalisti indeksikorotukset. Näin niiden taso pysyy mukana elinkustannusten kehityksessä.

3. Toimeentulotuen perusosien tason ja sisällön ajantasaisuus tulee selvittää ja tehdä tarvittavat korjaukset.

4. Yleistuen kehittäminen jatkossa ei saa tarkoittaa etuuden ehtojen kiristymistä, ja tuen tason on oltava riittävä. Yleistukeen tulee sisällyttää elatusvastuun huomioiva lisä lapsiperheille. Näin voidaan osaltaan vähentää lapsiperheköyhyyttä. Tutkijat ovat aiemmin arvioineet, että työttömyysturvan lapsikorotusten korottaminen olisi kustannustehokas tapa vähentää lapsiköyhyyttä sosiaaliturvan avulla.

SOSTEn suositukset (2/3)

5. Sosiaalietuuksien alikäyttöä tulee pyrkiä määrätietoisesti vähentämään selkeyttämällä etuusjärjestelmää ja helpottamalla etuuksien hakemista. Etuuksien alikäyttö on yleistä. Esimerkiksi toimeentulotuen alikäytön on arvioitu olevan noin 30 %. Jos ihminen ei hae hänelle kuuluvia etuuksia, kasvaa riski syrjäytyä.

Kelan yhden hakemuksen mallia tulee laajentaa asteittain yleistuen lisäksi myös muihin etuuksiin. Lisäksi etuuksia koskevaa viestintää ja palveluohjausta on oltava tarjolla useissa eri muodoissa. Digitaalisten kanavien lisäksi tarvitaan paperisia esitteitä sekä neuvontaa niin puhelimitse kuin kasvotustenkin. Myös jalkautuvaa ja etsivää työtä tarvitaan lisää, jotta tieto etuuksista tavoittaisi vaikeimmassa asemassa olevat.

6. Ansiotulojen ja etuuksien yhteensovitusta on helpotettava. Työttömyysturvaan ja asumistukeen tulee säätää suojaosa. Tämä lisäisi kannusteita ottaa vastaan pieniä työkeikkoja ja tukisi myös osatyökykyisten ihmisten yhteyttä työmarkkinoille, ja näin vahvistaisi heidän toimeentuloaan.

7. Asiakasmaksulakiin tulee kirjata velvoite alentaa tai jättää perimättä terveydenhuollon tasasuuruisia maksuja, jos ne vaarantavat henkilön tai perheen toimeentulon. Asia tulee säätää velvoittavaksi koko maassa. Julkisten sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen seurantavastuun tulee siirtää asiakkaalta viranomaiselle.

SOSTEn suositukset (3/3)

8. Palkkatukityön työssäoloehdon kertyminen on palautettava. Tämä kannustaisi hyödyntämään myös palkkatukea työllistymisen edistämisen keinona sekä mahdollistaisi työttömälle pääsyn ansioturva piiriin.

9. Perustason sosiaali- ja terveyspalveluita on vahvistettava, jotta palveluiden piiriin pääsee oikea-aikaisesti sosioekonomisesta asemasta riippumatta. Kela-korvauksiin varattu rahoitus on kohdistettava julkisen perusterveydenhuollon vahvistamiseen ja hoitotakuu palautettava 14 vuorokauteen. Sosiaalihuoltoon suunnitelluista leikkauksista on luovuttava.

10. Jotta asunnottomuutta saadaan vähennettyä, on sitouduttava Asunto ensin –toimintamalliin ja turvattava riittävä sosiaaliturvan taso, kohtuuhintaisten asuntojen rakentaminen sekä asumisneuvonnan palvelut.

11. Sote-järjestöjen riittävät toimintaedellytykset on turvattava. Sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen myönnettävä sosiaali- ja terveysministeriön valtionavustuksen on vastattava 1 %:a hyvinvointialueiden kokonaisrahoituksesta.

12. Järjestöt on otettava mukaan etuusjärjestelmää koskevien uudistusten valmisteluun. Järjestöjen kautta saadaan tärkeää tietoa eri ihmisryhmien kokemista etuusjärjestelmän haasteista ja uudistusten vaikutuksista heihin.

Lisätietoja:

Toimeentulo ja köyhyys: erityisasiantuntija Anna Järvinen, anna.jarvinen@soste.fi, 050 5865677

Työllisyys: erityisasiantuntija Päivi Kiiskinen, paivi.kiiskinen@soste.fi, 040 0516018

Hyvinvointialueuudistus: erityisasiantuntija Minttu Ojanen, minttu.ojanen@soste.fi, 050 4623347

Asiakasmaksut ja kuntoutus: edunvalvontapäällikkö Anne Perälahti, anne.peralahti@soste.fi, 050 4111734

Maahanmuutto: erityisasiantuntija Kirsi Marttinen, kirsi.marttinen@soste.fi, 050 5314244

Järjestöjen toimintaedellytykset: erityisasiantuntija Miia Nahkuri, miia.mahkuri@soste.fi, 040 8255967

Liite 1: Mikrosimulaatiolaskelmien kuvaus

Ajot on tehty vuoden 2023 datalla. Ns. laitosväestö ja Ahvenanmaan asukkaat on poistettu datasta. Euromääräiset parametrit on muutettu kuluttajahintaindeksillä vuoden 2023 tasoon. Lähtökohtana on vuoden 2026 lainsäädäntö.

Laskelmissa sovelletaan valtiovarainministeriön uusimmissa ennusteissa olevia kuluttajahintaindeksin ja ansiotasoindeksin ennusteita vuosille 2026–2029. Niistä johdetaan kansaneläkeindeksin korotukset vuosille 2027–2029 ja samoin palkkakertoimen kehitys näille vuosille.

Tuloverotus: Vuosille 2027–2029 sovelletaan vuoden 2026 lainsäädäntöä, mutta ennustetulla ansiotasoindeksillä korjataan niitä parametrejä, joihin on viime vuosina yleensä tehty ns. inflaatiotarkistus:

– tuloveroasteikon tulorajat ja vakiot;
– työtulovähennyksen täysi määrä;
– perusvähennyksen täysi määrä.

Laskelmat on SOSTElle tehnyt valtiotieteiden tohtori Pertti Honkanen.

Ennusteet indeksin kehityksestä (punaisella merkityt ovat jo tiedossa olevia arvoja):

					Muutos			
Vuosi	**Kuluttaja-hintaindeksi 1951/10 = 100**	**Ansio-tasoindeksi 1964=100**	**Kel-indeksi**	**Palkka-kerroin**	**Kuluttaja-hintaindeksi 1951/10 = 100**	**Ansio-tasoindeksi 1964=100**	**Kel-indeksi**	**Palkka-kerroin**
2024	**2332**	**3745**						
2025	**2339**	**3859**			0,3 %	3,0 %		
2026	2367	3998	**1939**	**171,2**	1,2 %	3,6 %		
2027	2410	4126	1962	176,5	1,8 %	3,2 %	1,2 %	3,1 %
2028	2455	4258	1998	181,7	1,9 %	3,2 %	1,8 %	2,9 %
2029	2517	4356	2036	187,0	2,5 %	2,3 %	1,9 %	2,9 %